

Jeruzalem zal dorpsgewijze bewoond worden

Zacharia 2: 4 en 5

Kerkdienst in de Gereformeerde Gemeente van Kruiningen

In samenwerking met Stichting Herleving Gebed voor Israël

Ds. C. Sonneveld op 16 december 2020

Toegevoegd

Schuld belijden voor onze houding tegenover de Joden in de oorlog?

**Artikelserie van ds. C. Sonneveld in de kerkbode van de
Gereformeerde Gemeente te Alblasserdam
2021**

**STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2021**

Kerkdienst in de Gereformeerde Gemeente van Kruiningen

In samenwerking met Stichting Herleving Gebed voor Israël

Door ds. C. Sonneveld op 16 december 2020

Zegenbede

Zingen: Psalm 102 : 7 en 9 Berijming Datheen

Schriftlezing: Zacharia 2

Zingen: Psalm 122: 1 en 2

Gemeente,

Er stond een lege stoel op die maandagmorgen in de grote zaal van Calvin Christian School. De ruimte zelf zat boordevol. Honderden jonge mensen waren samengekomen voor de opening van een nieuw schoolseizoen in de Canadese provincie Alberta. Elke plaats was bezet. Maar de predikant die voorging in die dagopening had één stoel vooraan gezet, een lege stoel. Toen het stil geworden was, stelde hij de vraag: *Waarom staat hier een lege stoel?* Het werd nog stiller. Niemand sprak. En toen gaf hij zelf het antwoord. Hij noemde de naam van de studente die in de zomervakantie was verongelukt. Hij zei: 'Dat meisje had hier kunnen zitten. Maar zij is er niet meer. Het is eeuwigheid voor haar geworden. Haar stoel is leeg.'

Vanavond zouden wij hetzelfde kunnen zeggen: *Er is een lege stoel*. Er zijn lege plaatsen in de kerk. 'Ja', zegt iemand, 'dat kan ook niet anders, want het is corona tijd. Velen moeten thuisblijven... En we houden afstand houden van elkaar.' U hebt gelijk, maar ik bedoel wat anders. En misschien begint u het al te begrijpen. *De oudste zoon wordt gemist*. Als kerk zijn wij een huisgezin waarvan een kind wordt gemist. De kerk is het huisgezin van de Heere in een algemene zin. De Kerk met een hoofdletter is dat in een bijzondere zin. Want dat ligt onderscheiden. Maar in beide gevallen moet worden gezegd: *Er is een lege stoel*. Er zijn jongste zonen. Hopelijk weten wij zielsbevindelijk wat dat betekent: zo'n jongste zoon te zijn, een verloren zoon die tot zichzelf gebracht en thuisgebracht moest worden. Maar zou dan die jongste zoon zijn oudste broer niet missen? Zou het hem onverschillig zijn dat zijn oudste broer wordt gemist in het gezin?

Wie is die oudste broer? Het is het volk Israël. Het Joodse volk is de eerstgeborene. Nee, natuurlijk niet in de zin waarvan dat geldt van de Heere Jezus Christus. Die oudste Broeder met een hoofdletter is de Eerstgeborene onder vele broeders; ja, Hij is de Eniggeboren Zoon van God. Israël is de oudste broeder in een andere zin. Israël is de eersteling der volken, het volk dat als eerste geroepen is door de Heere. Israël is de oudste zoon in het huisgezin van God. En waar bevindt zich nu die oudste zoon? Zijn stoel is leeg...

O gelukkig, hier en daar wordt nog wel een Jood gevonden binnen de christelijke kerk. Er zijn Joden in de kerk die de waarheid zoals die in Jezus is van harte zijn toegedaan. Maar het zijn er niet zoveel. De meesten worden gemist. Hun stoel is leeg.

Merken wij dat op? Missen wij die oudste broer? Het zou toch wel vreemd zijn als wij hem niet missen. Stel eens dat in een gewoon gezin de oudste broer is weggelopen. Hij heeft afscheid genomen van thuis. Hij wordt ook niet meer in de kerk gezien. Dan ligt er toch een rouwfloers op zo'n gezin? Nee, in dat gezin wordt niet elke dag over die jongen gepraat. Maar toch, zijn afwezigheid wordt gevoeld. Hij wordt pijnlijk gemist door zijn moeder, door haar die hem eenmaal droeg onder haar hart. Ze heeft een stil verdriet. Hij wordt ook gemist door zijn vader. De haren van die vader worden grijs. En de kinderen van dat gezin? Als zij die lege stoel zien, dan is er ook bij hen pijn en verdriet.

En wij? Missen wij het Joodse volk? Is er plaats voor die oudste broeder in ons midden? Of is zijn stoel ingeruild? Hebben anderen die stoel in bezit genomen? O, laten we eerlijk zijn. Wat zien wij die oudste broeder gemakkelijk over het hoofd. Wat kunnen wij de Joden missen. Wat hebben we vaak verachtelijk op hen neergezien, alsof wij beter zijn. Wat worden zij ook vandaag onder ons dikwijls neergezet als 'dat hardnekkige volk', als 'Farizeeërs' en 'eigengerechtigde mensen'. Ja er zijn er zelfs die gezegd hebben: 'Het zijn Godsmoordenaars'. Ik heb een collega-predikant wel eens horen zeggen: 'Ik mag de Joden niet'. Waarom dan niet? 'Ze hebben mijn Heere Jezus gedood.' Dat was zijn antwoord. 'Broeder, wat zeg je nou toch? *Mijn* Heere Jezus? Mag je dat werkelijk zeggen? Besef je niet hoe gezegend je bent als je dat in waarheid mag zeggen? Er zijn er velen die dat zeggen zonder grond. Zij eigenen zich iets toe wat hun van God niet is geschonken. En jij mag zeggen: *mijn* Heere Jezus? Dan ben je toch de slechtste voor God geworden? Dan kun je het toch beter geloven voor een ander dan voor jezelf? En dan kunnen ook de Joden nog zalig worden, of niet? Dan buig je onder hen en voel je liefde voor die oudste broeder. Dan zal die gestalte er zijn die gevonden werd bij mensen zoals dominee J. Fraanje. Lees zijn voorwoord maar eens op het boek *Aantekeningen uit catechisatiën*.'

Och gemeente, als het gaat over antisemitisme, hebben we ons antwoord doorgaans al gauw klaar. 'Nee', zeggen we dan, 'dat wordt bij ons niet gevonden. Als kerkverband hebben we ons toch duidelijk uitgesproken? We hebben zelfs een verklaring opgesteld. Nee hoor, Jodenhaat is ons vreemd.' Ik wou dat het waar was. Maar ik vrees, als we dat zo gemakkelijk zeggen, dat we onszelf dan niet recht kennen. We wijzen met onze vinger naar de roomse kerk, naar hun geschiedenis van inquisitie en brandstapels, en naar de verschrikkelijke uitspraken van Maarten Luther over de Joden, en we wassen als gereformeerde christenen snel onze handen in onschuld. Maar is daar reden toe? Was die oudste broeder welkom in ons midden? Wie de levensbeschrijving van Christiaan Salomon Duijtsch leest, wie zich verdiept in dat indrukwekkende boek *De wonderlijke leiding Gods met een blinde leidsman der blinden*, die weet wel beter. Waar was deze zoekende Joodse rabbijn welkom? In de Lutherse kerk van Duitsland vond hij meer warmte dan in de Gereformeerde kerk van Nederland. Juist waar de waarheid zuiver klonk, heeft men het hem ongelooflijk moeilijk gemaakt.

Jawel, dat was lang geleden. Maar we hoeven niet eens zo ver terug te gaan in de geschiedenis. We hoeven alleen maar te denken aan de Tweede Wereldoorlog. Wat moest er gebeuren met het onderduik-meisje Mirjam de Groot toen ze op de zogenoemde Kokse school in Veenendaal zat? De Duitsgezinde regering van Seyss-Inquart wilde dat ieder kind met Joods bloed zou worden aangegeven. En wat deed de scholenbond onder leiding van een algemeen geachte predikant? Ze gaf bevel om te gehoorzamen. Ook Mirjam moest aangegeven worden. Het zou haar dood geworden

zijn! Begrijpen we het? Het ligt allemaal veel dichterbij dan wij denken. Het ligt in ons eigen hart. Want we zijn ten diepste allemaal hetzelfde. Wat is er daarom veel reden om onszelf diep te verootmoedigen voor Gods aangezicht. Want wat zegt de Heere? *Die Mijn volk aanraakt, die raakt Mijn oogappel aan.*

‘Ja maar, dat heb ik toch niet gedaan? Dat valt óns toch niet toe te rekenen? Er is toch eigenlijk maar één zonde die ons wordt toegerekend, de zonde van Adam, het hoofd van het werkverbond?’ O, is dat waar? Staat dat zo in de Bijbel? Een dezer dagen las ik nog eens de geschiedenis van Cham en Kanaän. Velen zijn er haastig bij om dan anders te spreken. Kanaän wordt immers de schuld van Cham wél toegerekend. En ook Cham zelf werd gestraft, gestraft in zijn zoon. De zonde van Cham wordt de negers toegerekend, zegt men dan. Dat is echter niet waar. Het is niet de betekenis van dat Bijbelgedeelte. Maar hoe dan ook, Cham kwam onder de vloek vanwege de zonde van Kanaän. Van die zonde zouden Cham en zijn nageslacht naderhand toch ook kunnen zeggen: *Dat heb ik toch niet gedaan?* Toch kwam de vloek op Kanaän. En zo geldt het ook van de schuld die er ligt ten opzichte van de Joden in het nabije en verre verleden. Het gaat om *ons* verleden. Het gaat om *onze* kerk, *ons* voorgeslacht, *ons* land en volk. Helaas, dat besef is zo ver weg. We zijn zo individualistisch geworden. We schuiven persoonlijke en gemeenschappelijke schuld zo gauw van ons af. We doen dat ook wanneer het gaat over de zonde van abortus, over het vergoten bloed van zoveel kwetsbare kinderen. Het zijn er per dag net zoveel als drie schoolklassen bij elkaar. Zoveel! Drie schoolklassen op een dag. Over vijf jaar zouden zij hun eerste gang naar de kleuterschool hebben gemaakt. Ze zullen er nooit zijn. Hun stoel zal leeg blijven. Ook die stoel wordt niet bezet. Maar wie merkt het op? Wie mist hen? Wie weent erover?

*Het land is vol van duistere moordspelonken;
Vanwaar 't geweld ons grieft met wond op wond.*

Er is bloed dat roept om wraak van de hemel.

Maar nu het wonder. Er is ander bloed. Niet het bloed van Abel. Dat riep om wraak. Er is bloed van Christus. Dat roept niet om wraak. Zelfs niet wanneer een aantal Joden opgehitst door hun geestelijke leidlieden, geroepen hebben: *Zijn bloed kome over ons en onze kinderen.* Dat was erg. Ja, dat was zo erg dat vervolgens de bliksem insloeg op Gabatha en dat al die mensen werden verteerd. Lezen we dat in de Bijbel? Nee toch? Dit bloed roept om verzoening. Het is het bloed van Hem Die gebeden heeft: *Vader, vergeef het hun, want zij weten niet wat ze doen.* Daarom is er hoop, geliefden. Daarom is er verwachting voor het Joodse volk. Daar is er verwachting voor het Nederlandse volk, ja zelfs voor ons. Dat blijkt ook uit het hoofdstuk dat we gelezen hebben, Zacharia 2.

Met de hulp des Heeren gaan we luisteren naar het Woord zoals dat tot ons komt in Zacharia 2, daarvan de verzen 4 en 5. Onze tekst staat opgetekend in het tweede hoofdstuk van Zacharia, de verzen 4 en 5.

En hij zeide tot hem: loop, spreek deze jongeling aan zeggende: Jeruzalem zal dorpsgewijze bewoond worden vanwege de veelheid der mensen en der beesten die in het midden derzelve wezen zal. En ik zal haar wezen, spreekt de Heere, een vurige muur rondom. En Ik zal tot heerlijkheid wezen in het midden van haar.

Wij vinden hier *Het gezicht van het nieuwe Jeruzalem*.

We willen stilstaan:

Ten 1e bij de volheid ervan.

Ten 2e bij de veiligheid daarvan.

En ten 3e bij de heerlijkheid daarvan.

Het gezicht van het nieuwe Jeruzalem

1. De volheid ervan in vers 4. Daar staat: *Jeruzalem zal dorpsgewijze bewoond worden vanwege de veelheid der mensen en der beesten die in het midden derzelve wezen zal*. Het wordt daar heel vol. Zo vol dat ze er niet meer inpassen.

2. De veiligheid ervan. We lezen in vers 5a: *En Ik zal haar wezen, spreekt de Heere, een vurige muur rondom*. Welnu, dan ben je veilig. Als de Heere als een vurige muur rondom je is, dan kan het nooit meer verkeerd gaan.

3. En dan, ten slotte, de heerlijkheid ervan. Daarmee eindigt vers 5b: *En Ik zal tot heerlijkheid wezen in het midden van haar*. De Heere zal dus niet alleen rondom Jeruzalem zijn, maar ook in Jeruzalem.

Troostrijke woorden waren het die de Heere gesproken had in het eerste hoofdstuk. *Want de Heere antwoordde de engel die met mij sprak goede woorden, troostelijke woorden*, zo staat er in hoofdstuk 1 vers 13. Het was het eerste nachtgezicht dat Zacharia kreeg. Bemoedigend was ook het tweede nachtgezicht, het gezicht van de vier hoornen en de vier smeden. En dan komt het derde nachtgezicht als een herhaling, maar tegelijk als een bekrachtiging en een bevestiging van die eerste twee nachtgezichten. Het is van dat alles een nadere ontvouwing. Want wat gebeurt er?

Zacharia of Zacharja – zijn naam betekent: *de Heere gedenkt* - Zacharia heft opnieuw zijn ogen op. En wat ziet hij dan? Een Man met iets in zijn hand. Een Man met een hoofdletter. Want jawel, het is de Heere Jezus Christus Die hier wordt gezien. Het is de Engel des Verbonds, een openbaring van de Zoon van God vóór Zijn komst in het vlees. Wat heeft die Man in Zijn hand? Een meetsnoer. Zacharia had van zo'n snoer ook al gehoord in hoofdstuk 1 vers 16. *Ik ben tot Jeruzalem wedergekeerd met ontfermingen. Mijn huis zal daarin gebouwd worden, spreekt de Heere der heirscharen; en het richtsnoer zal over Jeruzalem uitgestrekt worden*. Maar er is wel een verschil. Daar, in hoofdstuk 1, wordt een richtsnoer uitgestrekt over Jeruzalem om het te verdelen in bouwpercelen. De stad moest nog verder worden opgebouwd. Hier, in hoofdstuk 2, wordt het meetsnoer gebruikt om die stad op te meten. In het nachtelijk visioen staat die stad er al, maar nu moet die Man gaan opmeten hoe groot die stad is. Met zijn meetsnoer moet hij de maat opnemen van haar lengte en haar breedte. Ja, want dat gaat Hij doen. Dat krijgt Zacharia te zien als antwoord op zijn vraag: *Waar gaat Gij heen?*

Daarbij moeten we bedenken dat Jeruzalem op dat moment nog grotendeels in puin lag. De terugkeer van de ballingen had nog maar pas plaatsgevonden. Het aantal inwoners in Jeruzalem was nog zeer gering. Je zou denken: die Landmeter zal dus wel heel gauw klaar zijn met Zijn werk. Er was bepaald niet zoveel om op te meten. Maar let nu op die engel die met Zacharia sprak. Dat was de zogenaamde tolkengel die telkens de zaken moest vertolken voor de profeet in zijn onwetendheid en zijn verlegenheid. Die engel ging uit, en een andere engel ging hem tegemoet. Die andere engel sprak tot die tolkengel: *Loop, spreek deze jongeling aan*. Wie was die jongeling? Niemand anders dan de profeet Zacharia. Wellicht was hij op dat moment

nog jong. Hij was zéker jong in vergelijking met die engelen, want die zijn allemaal oud. Die horen bij de eeuwigheid. Een mens blijft een jongeling, ook al is hij 60, 70, 80 jaar of ouder. En dan geldt dat nog des te meer ten opzichte van de Heere. Tegenover God was die machtige profeet maar een klein jongske, een knechtje van de grote Koning. De tolkengel krijgt het bevel: *Loop, spreek deze jongeling aan*. Hij mag spreken van een nieuw Jeruzalem dat vol mensen en dieren zal zijn.

1. De volheid van het nieuwe Jeruzalem

Wat is de boodschap die de tolkengel moet overbrengen aan Zacharia? *Jeruzalem zal dorpsgewijze bewoond worden vanwege de veelheid der mensen en der beesten die in het midden van dezelve wezen zal*. Met andere woorden, Jeruzalem is niet te meten. Het is onbegonnen werk. De bevolkingsaanwas in die stad zal zo groot zijn dat men daar geen plaats meer kan vinden en buiten de muren moet gaan wonen. Ze kunnen net zo goed die muren achterwege laten of afbreken. Jeruzalem zal zich uitbreiden. De stad zal dorpsgewijze bewoond worden. Het zal een open stad zijn zonder muren.

Wanneer is deze profetie vervuld? Voor een eerste vervulling kunnen wij denken aan de tijd na de ballingschap. Het is alsof God hier zegt: Jeruzalem zal geen dode stad zijn. Het zal geen lege stad zijn. Jeruzalem zal herbouwd worden uit het stof.

*Daar zal Zijn volk weer wonen naar Zijn raad;
God eeuwig hun Zijn volle gunst betonen.
Daar zullen zij, Gods knechten met hun zaad,
Zij die Zijn Naam beminnen erflijk wonen.*

Maar wij beseffen allemaal dat deze profetie daarmee niet is uitgeput. Integendeel. Zo groot is Jeruzalem trouwens niet eens geworden in de dagen van Zacharia. Bovendien zijn er wel degelijk muren gebouwd rondom Jeruzalem. Nehemia heeft daaraan meegeholpen. Dat was op zich ook niet verkeerd.

Een diepere vervulling van deze wonderlijke profetie heeft echter plaatsgevonden in de tijd van het Nieuwe Testament, en wel in het bijzonder op de Pinksterdag. Op die dag wordt de kerk uit Jood en heiden geboren, de gemeente van Jeruzalem die zich steeds verder gaat uitbreiden, via Judea en Samaria, zelfs tot aan de einden van de aarde. Want de middelmuur die scheiding maakte tussen Israël en de volken was nu afgebroken.

Het is de Heere Zelf Die deze uitleg geeft in vers 8a. *Want zo zegt de Heere der heirscharen: na de heerlijkheid over u heeft Hij Mij gezonden tot die heidenen die ulieden beroofd hebben*. We komen kom daar straks nog op terug. Let intussen vooral op vers 11a. *En vele heidenen zullen te dien dage de Heere toegevoegd worden en zij zullen mij tot een volk wezen*. Ook zij zullen het voor de Heere mogen verliezen. Ze worden niet allemaal verpletterd; er worden nog heidenen uit hun midden toegebracht. Niet alleen overwonnen, maar ook ingewonnen. Niet alleen vernederd, maar ook vertederd. Is dit dan geen heerlijke belofte? Is het geen vervulling van wat de Heere reeds tot Abraham had gesproken: *In u en in uw zaad zullen alle geslachten des aardrijks worden gezegend?*

Mag ik eens vragen: Bent u al toegevoegd? Ben jij al toegebracht? Let op het dat woordje *toegevoegd* in onze tekst. Het is een beschamend woordje. Het laat zien dat wij op afstand staan. We zijn misschien de oudste zoon of de jongste zoon uit de gelijkenis, maar van beiden gold: ze stonden op afstand, innerlijk en uiterlijk. Ze bevonden zich buiten het vaderhuis. Dat geldt ook van ons. We zijn van nature allemaal zonder God en zonder hoop in deze wereld. We moeten worden toegevoegd. En ach, we voegen onszelf niet toe. We kunnen dat niet en we willen het niet eens. We moeten worden toegebracht. Het is een beschamend en ontdekkend woord. Maar toch, het is ook een Goddelijk woord, een bemoedigend woord voor een mens die erbuiten staat en de vijandschap in z'n eigen hart moet inleven met bittere tranen. Voor iemand die zeggen moet: *'O God, ik ben U kwijt!* En ik weet niet hoe het ooit nog anders zal worden, want ik kan mezelf daar niet brengen. En het is allemaal eigen schuld.'

Toegevoegd... Wat een bijzonder woord staat hier in Zacharia 2. De Heere zegt het Zelf. *Vele heidenen zullen te dien dage den Heere toegevoegd worden. En zij zullen Mij tot een volk wezen.* Nog is er plaats, gemeente. Er zijn nog verschillende stoelen open. Het huis moet vol worden. Het getal is nog niet vol. Het zal worden een grote schare die niemand tellen kan. Hier is een belofte die ziet op het geestelijk Jeruzalem, het nieuwtestamentisch Jeruzalem. Niet alleen op het Jeruzalem uit de dagen van Zacharia, maar ook op het Jeruzalem uit de dagen ná de komst van Christus en de uitstorting van de Heilige Geest.

Is er ook nog niets te hopen voor het aardse Jeruzalem vandaag? Of is het huidige Jeruzalem voor God hetzelfde als New York, Berlijn, Parijs en Amsterdam? Nee, zo is het niet. Jeruzalem blijft Jeruzalem. We lezen in Lukas 21 vers 24 *dat Jeruzalem vertreden zal worden door de heidenen, totdat... de tijden der heidenen vervuld zullen zijn.* Totdat! Dat woordje doet denken aan Romeinen 11 vers 25 en 26. Daar staat dat de verharding voor een gedeelte over Israël gekomen is, totdat de volheid der heidenen zal ingegaan zijn. En alzo zal geheel Israël zalig worden. Dat ligt vast, gemeente. Ds. du Marchie van Voorthuizen heeft eens gezegd in een preek over Jeremia 45 dat de bekering van het volk Israël net zo'n vaste waarheid is als de schepping van hemel en aarde in zes dagen. Als je het ene niet meer gelooft, hoef je ook het andere niet meer te geloven. Dan moet je al die bladzijden maar uit de Bijbel scheuren. De Heere zal terugkeren tot Zijn oude bondsvolk. Die waarheid zit niet vast op een paar beloften of op enkele duistere profetieën. Ze ligt verankerd in de Naam van God, ja in het welbehagen van die God Die de God is van Abraham, Izak en van Jakob, Die vrijmachtig is maar ook getrouw. Zijn Naam is HEERE. Hij zegt: *Ik Zal Zijn Die Ik Zijn Zal.* Dat betekent enerzijds: wacht het maar af. Je krijgt het niet in handen. *Ik laat Mij de wet en ook de weg niet voorschrijven.* Dus wacht het maar af. Houd je vingers er maar tussenuit. Maar wacht het vooral biddend af. Verwacht het maar van Mij. Want die Mij verwachten, zullen niet beschaamd worden. Ik ben zo getrouw als sterk.

Daarom is er hoop voor Israël. God laat Zijn eerste liefde niet los. Als dat waar was, zou alles wankelen. Dan zou er ook geen hoop meer zijn voor Zijn tweede liefde, de bruidsgemeente uit de volken. Er is verwachting voor Kerk en Israël. En het vloeit allebei voort uit de eeuwigheid. Daarom steunen wij Israël van harte. Daarom bidden wij voor onze oudste broeder. Daarom hebben wij hem lief, als het goed is. Ons hart wordt met deernis vervuld als we zien op die lege plaats, die lege stoel. 'Jeruzalem, Jeruzalem, wij wenen om uw lot!' Het Joodse volk zit ook vandaag weer in het nauw. Het is altijd weer een mikpunt van dodelijke haat en laster. Het antisemitisme kan zich hullen in het kleed van antizionisme, maar het blijft antisemitisme. Echter, de HEERE

waakt over Zijn volk. Hij zal tot hen wederkeren. Wat een bijzondere tijd zal dat wezen! *Jeruzalem zal dorpsgewijze bewoond worden vanwege de veelheid der mensen en der beesten die in het midden derzelve wezen zal.* Dat brengt ons bij onze tweede gedachte:

2. De veiligheid van het nieuwe Jeruzalem

Immers, wat staat er in vers 5a? De Heere zegt: *Ik zal haar wezen tot een vurige muur rondom.* Jeruzalem zal open liggen. Kinderen, is dat niet gevaarlijk? Geen muren te hebben om de stad? Dat is een beetje moeilijk voor jullie te begrijpen, want wij hebben vandaag geen stadsmuren meer. Er wordt geen muur meer om ons dorp of onze stad gebouwd. Maar ga je naar oude steden in ons land, naar Middelburg bijvoorbeeld of naar Opheusden, dan vind je daar nog altijd overblijfselen van oude stadsmuren. Zulke muren waren vroeger hard nodig. Want was de vijand in de aantocht, dan konden de poorten gesloten worden en hielden de muren de vijand tegen. Nu heb je raketten en bommenwerpers en nog veel meer, dus die muren helpen niet meer. Maar je begrijpt wel: als vroeger een stad geen muren had, dan was het er niet veilig. Hoe moesten de inwoners zich dan verdedigen als er een aanval kwam van vijandelijke legers? Maar wat staat nu in onze tekst? Dat er geen muur zal zijn rondom het nieuwe Jeruzalem. De stad zal *dorpsgewijze bewoond worden.* De stad ligt open, en toch is het daar veilig. Veel veiliger dan achter een muur van steen of staal.

Want, zegt God, *Ik zal haar wezen tot een vurige muur van rondom.* Wat is dat voor een beeld? We zouden kunnen denken aan Zuid-Afrika in vroegere tijden. De pioniers trokken er van plaats tot plaats met hun huifkarren. Als het avond werd en ze gingen rusten zoeken voor de nacht, wat deden ze dan? Ze zetten die huifkarren in een cirkel. Daarbinnen bevonden zich de mannen met hun vrouwen en kinderen. En daarbuiten werd dikwijls ook nog een vuur aangelegd. Het was een muur van vuur die de wilde dieren en indringers op afstand moest houden. Aan dat beeld kunnen we denken bij de woorden van onze tekst. We kunnen ook denken aan de wolkkolom en vuurkolom waarmee de Heere het volk Israël beschutte en omringde in de woestijn. En wat krijgt Zacharia nu te horen? Dat de Heere Zelf Zich rondom Zijn volk legt. Jeruzalem zal een stad zijn zonder muren en toch zal het een veilige plaats zijn. De grote God zal er zijn als een vurige muur van rondom. Welke vijand durft zich nu in het vuur te werpen? Wie durft er door die ring van vuur heen te breken? O, wie dat doet zal ervaren dat God een verterend Vuur is. De Heere beschermt Zijn volk. Ja de Engel des Heeren legt Zich om degenen die Hem vrezen.

Wat hebben wij die muur vandaag ook nodig, geliefden. Wij verwachten het altijd maar weer van onszelf. Dat blijkt nu ook weer met de coronacrisis. Het eerste waar wij ons mee bezighielden was de bange vraag: hoe komen wij erdoor? Wij waren bezorgd om onze gezondheid. We waren meer bezig met ons lichaam dan met onze ziel. Meer met de persconferenties van de regering dan met het Woord van God. Meer met de noodzaak van maatregelen dan met de noodzaak van het gebed. In Afrikaanse landen ging men op de knieën. Regeringen riepen een boetedag uit. Kerken kwamen bijeen voor een week van vasten en gebed. Jawel, ze gebruikten ook hun verstand. Ze drongen aan op voorzichtigheid, op het belang van hygiëne en ga zo maar door. Maar het gebed was het eerste waar men aan dacht.

En wij? We kropen angstig onder ons bed. Of we gingen driftig aan het werk. Na vele maanden werd er geopperd dat het misschien goed zou zijn een bidstond te houden. Nee, ging biddag, laat staan een week van afzondering en gebed, maar een bidstond.

En dan niet in de week, want dan is iedereen veel te druk en zouden velen er niet bij zijn, maar op zondag, want dan hebben we toch niets anders te doen. Misschien wil de dominee er dan wel speciaal voor bidden. Of hij kan er extra aandacht aan geven in zijn preek. Is het niet beschamend? Terwijl in het verleden de Nederlandse overheid in tijden van oorlog en epidemieën een bid- en boetedag uitschreef, gebeurt dat nu niet meer. Maar waarom doen we het dan niet zelf? Nee, gebed valt niet te organiseren. Maar de Heere zou het nog kunnen gebruiken om ons in de schuld te brengen. Maar wat doen wij? We verwachten het van ons kennen en kunnen. We bogen op onze muren, op onze bouwwerken, op onze organisaties, op de specialisten, op onze grote mannen, en vul het maar aan. Wat is dat arm. Ja, het is levensgevaarlijk. Want de Heere blaast erin. Hij blaast onze muren omver.

Maar nu staat er hier dat Hij Zijn volk Zelf zal verdedigen. In vers 8a lezen wij: *Zo zegt de Heere der heirscharen, de God van de legermachten, de God dus van de engelen, van de hemellichamen en ook van het volk Israël. Na de heerlijkheid over u heeft Hij Mij, - met een hoofdletter, dus dat is Christus, - heeft Hij Mij gezonden tot die heidenen die ulieden beroofd hebben.* Ik ga u niet vermoeien met de verschillende verklaringen van dit woord. De uitleg is niet eenvoudig. Maar één ding mag duidelijk zijn: de Heere gaat Zijn oordelen uitvoeren over de vijand, over de heidense volkeren. Die grote Held is door Zijn Vader gezonden om af te rekenen met hen die zich niet bekeren, die met Hem spotten en Zijn volk onderdrukken. Ze hebben Israël beroofd, nu zijn ze zelf aan de beurt. Ze hebben over hen geheerst, nu zullen ze zelf tot knechten worden. Daar zorgt de Heere voor. Is dat moeilijk voor Hem, kinderen? Nee hoor, Hij hoeft alleen maar Zijn hand te bewegen. Er is maar een wenk van Zijn alvermogen voor nodig. Denk aan die 185.000 soldaten van Sanherib die Jeruzalem belegerden. Toen het nacht werd, ging er één Engel door hun midden en toen was het met hen gebeurd. En denk aan Mozes, die alleen maar zijn staf hoefde uit te steken over de Rode Zee en toen kwam er een pad.

*God baande door de woeste baren
En brede stromen ons een pad.*

Waarom doet de Heere dat nu? Waarom neemt Hij het op voor Zijn volk? Hij zegt: *die ulieden aanraakt, die raakt Zijn oogappel aan.* Hebben ze dat ook wel eens bij jou gedaan? Of heb je dat per ongeluk wel eens bij jezelf gedaan? Als je je vinger in je oog steekt en je raakt maar even je oogappel aan, dan doet dat gemeen zeer. Dan zie je een poosje niets meer. Dat is een heel gevoelige plek. Welnu, dat is het beeld dat de Heere hier gebruikt. Een ontzaglijk teer beeld! We zouden het niet durven zeggen als het niet in de Bijbel stond. De Heere zegt dus eigenlijk: *Mijn volk is Mijn oogappel!* Wie dat volk aanraakt, raakt Zijn oogappel aan. Hij bewaarde Israël als Zijn oogappel, zegt Mozes in Deuteronomium. En de dichter van Psalm 17 vraagt: *Bewaar mij als d' appel van het oog; wil mij met Uwe vleug'len dekken.* Zo dierbaar is dat volk nu voor de Heere. Zó dierbaar dat Christus tot Saulus van Tarsen, die vervolger van de gemeente, zegt: *Saul, Saul wat vervolgt gij Mij?* Hij vereenzelvigd Zich met de Zijnen. In Handelingen 9 ziet dat op de vroege christengemeente, in Zacharia 2 geldt het allereerst van het volk Israël.

Ik was nog maar een kind van een jaar of zes, toen ik bij mijn oma op een verjaardagpartijtje zat. De Tweede Wereldoorlog lag nauwelijks 15 jaar achter ons. De gesprekken gingen als vanzelf over de oorlog. Een oom van mij had het over Hitler. Hij vertelde over de verschrikkelijke wijze waarop die man aan zijn eind was

gekomen. Hij heeft zichzelf van het leven beroofd. Ik had zoiets nog nooit gehoord en was geschokt tot in het diepste van mijn ziel. Ik vroeg: Heeft die man echt zichzelf gedood? En ik hoor het mijn oma nog zeggen: Ja kind, *die Zijn volk aanraakt, die raakt Zijn oogappel aan*. Ik vergeet het nooit meer.

Toen de 75-jarige herdenking van de bevrijding plaatsvond, was er net een boek van Hoogwerff uitgekomen. Hij schrijft daarin over een geofend kind van God die in de oorlog onder God terechtkwam en de roede mocht kussen. Hij werd het met God eens. Het was allemaal verdiend. Die man wilde er niets meer van af hebben. Kort daarop hoorde hij dat Adolf Hitler een grote campagne was begonnen tegen het Joodse volk. Toen zei die man: *'Dit wordt zijn ondergang, want nu vergrijpt hij zich aan Gods volk.'* En het is waar geworden. *Die ulieden aanraakt, die raakt Zijn oogappel aan*. Dan heeft de vijand reden om te beven!

Maar wat zijn zij dan veilig die mogen schuilen achter die muur van vuur. Dat zijn mensen die eerst kennis gemaakt hebben met het vuur van Gods toorn. Maar ze zijn ook als een vuurbrand uit het vuur gerukt. Net als Jozua de hogepriester, van wie we lezen in het volgende hoofdstuk. Jozua werd gerukt uit het vuur van Gods toorn, het vuur van de ballingschap en het vuur van de verdrukking.

U kent misschien wel het verhaal wel van die eilandbewoner die een Engelsman ontmoette. Allebei wisten ze wat schuld en wat genade was. Alleen, ze konden het niet tegen elkaar zeggen, want ze spraken elkanders taal niet. En wat deed toen die eilandbewoner? Hij legde wat takjes in een cirkel, stak ze aan en legde een worm in het midden van die takken. Toen dat vuur steeds harder ging branden en steeds dichterbij kwam, begon die worm te kronkelen van angst en pijn. Maar zie, op het allerlaatste moment greep hij die worm en rukte hij hem uit het vuur. Deed hij nog meer? Ja, hij legde die worm tegen zijn borst. Met zijn vinger wees hij naar Boven, terwijl de tranen langs zijn wangen liepen. Hij bedoelde te zeggen: Wat ik met die worm gedaan heb, dat heeft de Heere nu met mij gedaan. Ik ben die worm. Maar Hij heeft mij als een vuurbrand uit het vuur gerukt.

Wat doen wij met een worm? Als we zo'n worm al redden, gooien we hem gauw weg. Zo'n worm is vies! Maar wat doet de Heere? Die keert Zich tot een mens die te vuil is om aan te pakken, Hij redt hem van het helse vuur en legt hem aan Zijn liefde-hart. Wat is dat groot! Wat een wonder als je dat mag beleven! Dan ben je veilig. Dan alleen is het goed. Dat is er een thuiskomen bij de Heere. En dan zal Hij voor je instaan. Ook als je moet gaan door het water, het zal je niet overstromen. Ook als je moet gaan door het vuur, het zal je niet verteren. Hij staat in voor het behoud van al de Zijnen. Voor hun veiligheid en voor hun heiligheid. Voor hun zaligheid en voor hun heerlijkheid. Dat is onze laatste gedachte.

Maar zingen we eerst uit Psalm 147 vers 1:

*Looft God, het zijn heerlijke dingen,
Dat men onzen God prijst met zingen.
Het is kostelijk en zeer schone
Dat men God prijst met zoeten tone.*

3. De heerlijkheid van het nieuwe Jeruzalem

Gemeente, we zouden de vraag kunnen stellen: Hoe is het nu in Jeruzalem? Rondom Jeruzalem is de Heere als een vurige muur. Maar hoe is het nu daarbinnen? Op die

vraag krijgen we een antwoord aan het eind van onze tekst. De Heere zegt: *Ik zal tot heerlijkheid wezen in het midden van haar*. Dus de Heere zal niet alleen om Zijn volk heen staan, maar Hij zal ook *in hun midden* zijn. Hij zal in hun harten afdalen. En dat is zo groot, geliefden. Het is al zo groot als Hij Zijn heil maakt tot schansen en voormuren. Maar nu komt Hij Zelf. Hij is niet alleen rondom Jeruzalem, Hij komt ook naar binnen. Hijzelf is daar tot heerlijkheid van Zijn volk. Is dat niet de kern hart van de zaligheid? Want wat is nu de zaligheid? Als ik die vraag vandaag zou stellen, zegt wellicht iemand: Dat je naar de hemel gaat en niet naar de hel hoeft. Mis! Dat is de zaligheid niet. Wat is het dan wel? De zaligheid is God in Christus. De grote Meester zegt: 'Zalig zijn de reinen van hart, want zij zullen God zien'. Dat is de zaligheid: God zien. Waar God is, is de zaligheid. En waar God niet is, daar is de zaligheid niet. Daar is de rampzaligheid. Samuel Rutherford heeft eens gezegd: 'Als ik in de hemel zou komen en ik zou daar horen dat Christus in de hel was, dan zou ik naar de hel willen gaan. Want waar Christus is, daar is de hemel.' Dat is de zaligheid: God in Christus door de kracht van Zijn Geest. En is dat niet de zielsbegeerte van allen die waarlijk bekommerd zijn? Van allen die naar God bedroefd en om de Heere verlegen zijn? O, het is de taal van hun hart:

*Als ik dan U heb, o Heer' mijn,
Zou daar iets anders mijn God zijn?
Zou ik ergens groot ofte klene,
Een God hebben dan U allene?*

Bij wie is dat de taal van het hart? Niet bij hoog-bekeerde mensen. Wel bij hen die zich kennen als goddeloos, doodschuldig en doemwaardig. De moordenaar aan het kruis beledet het voor de Heere: *Wij toch rechtvaardiglijk, want wij ontvangen straf waardig hetgeen wij gedaan hebben...* Daar had God hem gebracht. Hij mocht echter ook een blik slaan buiten zichzelf. *Maar Deze heeft niets onbehoorlijks gedaan*. En daarom, *gedenk mijner wanneer Gij in Uw Koninkrijk zult gekomen zijn*. Wat was het antwoord dat hij kreeg? *Voorwaar zeg Ik u, heden zult gij met Mij in het paradijs zijn*. Dus niet: in het paradijs zijn. Maar *met Mij* in het paradijs zijn.

Gemeente, dat is de zaligheid. Hier bij aanvang en straks in alle volkomenheid. Hier wandelen Gods kinderen door het geloof, maar straks mogen zij het ook aanschouwen. Dan zullen hun ogen de Koning zien in Zijn schoonheid in dat ver-gelegen land. Geeft de Heere daar bij ogenblikken al een voorsmaak van? Ja, dat doet Hij. Ach, de dagen der duisternis zullen vele zijn. Maar het is niet altijd donker. Hij is geen woestijn voor Zijn volk, geen land van uiterste donkerheid. Christus heeft gezegd: *Zo iemand Mij liefheeft, die zal Mijn woord bewaren; en Mijn Vader zal hem liefhebben, en Wij zullen tot hem komen en woning bij hem maken*.

En zo spreekt Christus - want Hij is het Die hier spreekt - zo spreekt Hij in vers 10 tot de dochter van Jeruzalem: *Juich en verblijd u; want zie, Ik kom!* Je zou kunnen zeggen: het is een Adventsbelofte voor een Adventsvolk. Hij zegt: Ik kom. Ik kom vanuit de stilte van de nooit begonnen eeuwigheid. Ik kom vanuit die lieve vrederaad. *Zie, Ik kom*. Heel het Oude Testament door heeft dat geklonken, totdat het vervuld werd in de Kerstnacht. *Zie, Ik kom en zal in het midden van u wonen, spreekt de Heere*. Horen we dat? *Het Woord is vlees geworden, en heeft onder ons gewoond, en wij hebben Zijn heerlijkheid aanschouwd, (een heerlijkheid als des Eniggeborenen van de Vader), vol van genade en waarheid*. Ja, genade is op Zijn lippen uitgestort.

De Heere zegt: *Ik zal tot Heerlijkheid wezen in het midden van haar*. Nee, er is niets aantrekkelijks in de mens. God heeft redenen genomen uit Zichzélf. Het heeft Hem behaagd om Zijn Naam te verheerlijken naar de vrijmacht van Zijn genade. Gelukkig dat het niet op z'n remonstrants hoeft, nietwaar? Dan was er geen boodschap voor ons. En ook niet meer voor Israël. Hij wordt gevonden van degenen die naar Hem niet vraagden; en tot het volk dat naar Zijn Naam niet is genoemd, heeft Hij gezegd: ziet, hier ben Ik!

En nu krijgen we ook nog een dringende raad in de woorden van onze tekst. Welke raad? Vlucht! Vlucht weg uit Babel! *Hui*, staat hier. Dat is een oproep. Wordt toch wakker! Toef niet langer! *Vlied toch uit het Noorderland, spreekt de Heere*. Er waren nog heel wat Joden achtergebleven in Babel toen de ballingen mochten terugkeren. O, wat een ondankbaarheid. Ze voelden zich zo goed thuis in Babylon. En toen ze hoorden hoe moeilijk het was in Jeruzalem voor hun teruggekeerde volksgenoten, toen zullen ze nog des te meer gezegd hebben: 'Zie je nou wel? We zitten hier veel beter. We gaan niet terug.' Wellicht waren er enkelingen die wel begeerden om terug te gaan, maar zich zo onwaardig voelden. Die dachten: 'Wat moet ik daar nou toch gaan doen? Zou er voor mij nog een plekje zijn in dat nieuwe Jeruzalem? Trouwens, hoe kom ik hier vandaan? Zou de vijand mij wel los willen laten? En zal ik ooit wel veilig thuis komen?'

Maar wat zegt de Heere nu? Dat Hij Zélf hen thuis zal brengen. Ja, dat Hij Zelf hen wil gaan halen. Hoort u dat? Hij Zelf wil komen om hen los te maken. Ook u? Vraag er de Heere maar om. Smeek Hem maar om die ketenen van de zonde los te maken. Om die banden van onze doodstaat en van het ongeloof eens te verbreken. Bid maar dat Hij je uit dat Babel van ongerechtigheid wil brengen naar dat nieuwe Jeruzalem. Uit de Stad Verderf naar de stad die fundamenten heeft. Dan alleen heb je toekomst. Dan kom je het leven wel door. En dan kun je het leven ook uit. Al zijn er tijden dat je geen enkel doorzicht hebt. De Heere maakt het waar:

*Hier scheen ons 't water t' overstromen,
Daar werden wij gedreigd door 't vuur.
Maar Gij deedt ons 't gevaar ontkomen,
Verkwikkend ons ter goeder uur.*

Gij zult het weten, zegt hier de Engel des Heeren. Het is Christus Zelf Die spreekt in de laatste verzen van ons teksthofdstuk. In eerste vijf verzen van dit hoofdstuk vinden we het eigenlijke nachtgezicht. En in het laatste gedeelte van dit hoofdstuk vinden we de uitleg ervan door Christus. Hij zegt: *En gij zult weten*, - dat is een bevindelijk weten, gij zult het ervaren, proefondervindelijk - *gij zult weten dat de Heere der heirscharen Mij* - dat is Christus - *tot u gezonden heeft*. Ja, *dan zal de Heere Juda erven voor Zijn deel in het heilige land en Hij zal Jeruzalem nóg verkiezen*.

Dat is opnieuw een belofte die allereerst bestemd is voor Israël. Wij hebben altijd weer de neiging om de vervloekingen in de Bijbel op dat volk toe te passen en de zegeningen op de Kerk, op óns. Maar dat is diefstal en je mag niet stelen, hoor. Dat mag óók niet in het geestelijke leven. Een zegen zal een zégen zijn als we eerst hebben gebogen onder de vloek en als Christus in een rechte weg ons eigendom is geworden. Dan mogen we ons met Israël blij beroemen in de Heere. Maar Israël blijft het eerste adres van de belofte.

De Heere zal Jeruzalem *nóg* verkiezen. Is de Heere dan gestopt met Zijn verkiezend handelen? Onderbreekt de Heere dan Zijn handelen dan voor een tijd? Is er misschien een tweede of een derde verkiezing? Nee, natuurlijk niet. Calvijn zegt het zo eenvoudig: de verkiezing is van eeuwigheid, maar soms kan het lijken in het leven van die verkorenen alsof God hen heeft losgelaten. Dan kunnen ze zo bestreden worden: is het wel ooit waar geweest? Zou de Heere nog wel van mij af weten? Nu, tot hun vertroosting staat hier van Jeruzalem en van heel de bruidsgemeente: *De Heere zal Jeruzalem nóg verkiezen*. Hij gaat er mee door. Hij laat haar nooit meer los.

Gemeente, dat is nu het geheim van zalig worden. Het is een groot wonder als God je grijpt, maar het is ook een wonder als God je vasthoudt en je eenmaal thuisbrengt. Het ene is al groter dan het andere. Als God je grijpt is dat al zo groot! Maar in de praktijk van het leven wordt het wonder steeds groter dat God nu ook Zijn volk bewaart, een volk dat zichzelf niet kan bewaren kan en dat meer van het pad af is dan op het pad. Daarom komen ze thuis, met heel die bruidsgemeente uit Jood en heiden.

Zien we ze staan? Paulus, die diepbewogen was met zijn volk. Maar ook die mensen uit de kerkgeschiedenis. Ds. Fraanje, die gedurig voor de Joden bad. Bart Roest, die verwachting had voor de beminden om der vaderen. Mientje Vrijdag, die moeder in Israël, die aan het eind van haar leven tegen haar vrienden zei: 'Je zult mij in de hemel niet zien'. Wat zeg je nu? zo vroegen zij. 'Nee, je zult mij in de hemel niet zien, want ik zal helemaal achteraan staan. Maar je zult me wél horen, want ik zal boven allen uit zingen:

*Mijn God, U zal ik eeuwig loven,
Omdat Gij hebt het gedaan.'*

Zullen jullie er ook bij zijn, lieve kinderen? En jullie, jongens en meisjes? Of zal jouw stoel daar leeg zijn? Wat zou dat erg wezen. Bedenk het: nog is er plaats. Nog heeft de Heere andere schapen die van deze stal niet zijn. En van die schapen zegt Hij: *Deze moet Ik ook toebrengen, en zij zullen Mijn stem horen, en het zal worden één kudde en één Herder*. Amen.

We zingen de lofzang van Zacharias het eerste vers.

*Dat toch de Heer' zij gemaakt groot,
Israëls God zij geprezen.
Die Zijn volk heeft in angst en nood,
Bezocht en verlost uit dezen.
En den hoorn des heils opgerecht
In 't huis van David Zijnen knecht;
Zo Hij hadde te voren,
Door Zijner heiligen profeten mond,
Wel voorzeid tot meniger stond,
Den vaderen van Hem uitverkoren.*

Verheft thans uw harten tot God en ontvangt de zegen des Heeren.

*De Heere zegene u en Hij behoede u.
De Heere doe Zijn aangezicht over u lichten en zij u genadig.
De Heere verheffe Zijn aangezicht over u en geve u vrede. Amen*

Schuld belijden voor onze houding tegenover de Joden in de oorlog?

**Artikelserie van ds. C. Sonneveld in de kerkbode van de
Gereformeerde Gemeente te Alblasserdam**

Schuld belijden voor onze houding tegenover de Joden in de oorlog? (1)

“Dat heb *ik* toch niet gedaan...?”

Wie heeft dat kleine zinnetje nooit gehoord? Wie heeft het nooit gezegd? We kregen als kind bijvoorbeeld de schuld van iets wat een grote broer of een klasgenoot had gedaan en we vonden het onrechtvaardig. We hadden ons woordje al gauw klaar: “Dat heb *ik* toch niet gedaan?”

Diezelfde vraag klinkt momenteel in allerlei toonaarden als het gaat over misstanden uit het verleden: over slavenhandel en slavernij bijvoorbeeld, over de moord op zes miljoen Joden in de Tweede Wereldoorlog, over buitensporig geweld in Nederlands-Indië en ga zo maar door. “Dat heb ik toch niet gedaan?” zeggen mensen dan. “Dat is een toch zaak van vorige generaties? Daar zijn wij toch niet voor verantwoordelijk?”

Begrip

Zo'n reactie is op zich wel begrijpelijk. Inderdaad hebben wij niet persoonlijk meegedaan aan het knechten van zwarte medemensen, aan het verraden van Joodse Nederlanders of aan het bloedbad op een Indonesisch eiland. We kunnen ons dan ook geïrriteerd voelen wanneer iemand ons dergelijke wandaden wil aanwrijven. Trouwens, men verliest daarbij vaak alle nuances uit het oog. Men doet alsof alle Nederlanders die gruwelijke slavenhandel hebben goedgepraat, alsof iedere soldaat in Oost-Indië een bloedwolf was en alsof er in de oorlog geen landgenoten waren die Joden hielpen onderduiken. Men heeft dikwijls geen oog voor de historische context, de manier van denken indertijd en “de andere kant van het verhaal”. Men spreekt soms behoorlijk uit de hoogte, alsof men het zelf beter had gedaan. Ook heeft men niet altijd in de gaten dat ieder mens en iedere tijd lijdt aan “blinde vlekken”. Zo zetten mensen zich in voor de Black Lives Matter beweging en focussen eenzijdig op het geweld tegen zwarte burgers, terwijl men niets doet tegen het geweld dat kinderen in de moederschoot moeten ondergaan. Of men veroordeelt de slavenhandel van enkele eeuwen geleden, terwijl men niets doet aan de mensenhandel en de gedwongen prostitutie die vandaag haar duizenden verslaat. Nederland is opnieuw koploper gaat als het om slavernij. Schrijnend!

Bedreigend

Daar komt nog wat bij. Als ik me moet schamen voor de zonden van mijn voorgeslacht, waar blijf ik dan? Als ik medeverantwoordelijk ben voor wat vorige generaties hebben gedaan of nagelaten, dan is toch het einde zoek? Zoiets kan je toch niet van mensen verwachten? Het heeft zelfs iets bedreigends. Als je de last van het verleden moet meetorsen, dan ga je daaraan te gronde. Zou dat de reden zijn waarom de jongere generatie in Duitsland het liefst niet meer herinnerd wordt aan het

oorlogsverleden? Nog altijd hangt de geest van het nazisme als een loodzware schaduw over onze oosterburen.

Ik werd daar eens door getroffen toen ik in de stad Giessen een lezing mocht houden over Jonathan Edwards. Na afloop bedankte de nog jonge forumleider ons omdat wij “vanuit Nederland waren gekomen om de broeders in Duitsland te helpen”, en dat “terwijl wij Duitsers jullie zoveel verdriet hebben aangedaan”. Dat was een eerlijk geluid en eigenlijk heel bijzonder. Mensen houden zich immers niet graag met het verleden bezig, zeker niet als dat verleden schimmig en duister is! Het wordt dan als lastig en bedreigend ervaren. Men schaamt zich ervoor en wil er niet liever meer van horen. Vergis ik me dat diezelfde houding te bemerken in de discussie die er momenteel wordt gevoerd over onze houding tegenover de Joodse gemeenschap in de jaren 40-45 en over een eventuele spijtbetuiging voor God en de mensen inzake ons tekortschieten? Van wetenschappelijke zijde wordt er bijvoorbeeld op gewezen dat velen in Nederland niet wisten wat er in de concentratiekampen gebeurde. Zelfs de Joden zouden dat niet hebben geweten. Ten dele is dat waar, maar ook dáárbij zijn wel de nodige vragen te stellen. Het is in ieder geval opmerkelijk wat Anne Frank op vrijdag 9 oktober in haar dagboek schreef: “Als ’t in Holland al zo erg is, hoe zullen ze dan in de verre en barbaarse streken leven waar ze heengezonden worden? Wij nemen aan dat de meesten vermoord worden. De Engelse radio spreekt van vergassing, misschien is dat wel de vlugste sterfmethode.” (“Het achterhuis”, Amsterdam, editie 2020, pag. 54)

Bijbels verweer

Ook vanuit een andere invalshoek is er verzet merkbaar tegen een dergelijke spijtbetuiging, schuldbelijdenis, erkenning van tekortschieten, uiting van schaamte of hoe je het ook wilt noemen. Er zijn predikanten en theologen die op grond van de Bijbel menen dat zo’n knieval niet hoeft en zelfs niet mag. Vaak haalt men dan een paar teksten uit het boek Ezechiël aan. De profeet zegt toch dat kinderen niet gestraft worden om de zonden van hun vaders? Kortom, God rekent ons de zonden van ons voorgeslacht niet toe. Men stelt soms dat er één uitzondering op deze regel is. De zonde van Adam in het paradijs wordt ons wél toegerekend, maar – zegt men – dat is een andere zaak. Dat gebeurt krachtens verbondsbetrekking. We stemmen dat laatste van harte toe. Het is goed gereformeerd om vast te houden aan de leer van het werkverbond en de erfschuld, ook al begrijpt de moderne mens daar helemaal niets van en vinden ook wij het eigenlijk “oneerlijk dat wij moeten lijden om de zonde van Adam” (zo zeggen onze kinderen het toch en zo denken wij toch eigenlijk ook?). Het is een diepe, Bijbelse waarheid: God rekent ons die ene zonde van Adam, onze eerste voorouder en ons verbondshoofd, toe. Maar is daarmee alles gezegd? Delen wij verder niet in de schuld van anderen, inclusief ons voorgeslacht? Is het waar dat de Schrift zo spreekt? Of zegt de Schrift misschien wat anders? Het antwoord op die vraag bewaren we voor de volgende keer.

Schuld belijden voor onze houding tegenover de Joden in de oorlog? (2)

Alleen gestraft om de zonde van Adam?

Volgens sommigen zou God alleen de zonde van Adam toerekenen aan anderen. Heel de mensheid draagt de straf op zijn overtreding in het paradijs en deelt in de gevolgen daarvan. Maar verder? Nee hoor, de Heere straft niemand om de zonden van het voorgeslacht of van zijn naasten. Is dat waar?

Gestraft om de zonden van anderen

Laten we eens met dat laatste beginnen. In het Oude Testament moest verzoening gedaan worden voor onschuldig vergoten bloed. Was de dader niet bekend, dan werd de betreffende gemeenschap verantwoordelijk gehouden en moesten offers worden gebracht om Gods toorn af te wenden (Deut. 21:1-9). Men kon z'n handen niet zomaar in onschuld wassen. De stem van het bloed riep immers tot God in de hemel (Gen. 4:10). Het riep om wraak, om rechtvaardige vergelding (Ps. 106:38-40; zie ook Openb. 6:10). En als de aarde dat bloed bedekte, zou de Heere het op Zijn tijd ontdekken (Jes. 26:21). “Want Hij zoekt de bloedstortingen, Hij gedenkt derzelve” (Ps. 9:13). Een bloedwreker kon dan ook zijn rechten laten gelden in het geval van moord of doodslag. Zelfs voor degene die onopzettelijk de dood van iemand had veroorzaakt, was er maar één uitweg: vluchten naar een van de vrijsteden onder Israël (Deut. 19:1-13).

Ook in het Nieuwe Testament hebben de zonden van de één gewoonlijk gevolgen voor een ander. Met alle ernst wijst Paulus daarop in 1 Korinthe 11. In de gemeente aldaar waren “vele zwakken en zieken, en velen sliepen” (vs. 30). De oorzaak? Een onwaardig gebruik van het Heilig Avondmaal (vs. 29). De Heere nam dat hoog op. Zijn kastijdende hand drukte zwaar op de gemeente. Sommigen werden zwak of ziek, terwijl anderen geestelijk in een diepe slaap waren verzonken of zelfs vroegtijdig stierven. Bedoelt de apostel dat het juist deze mensen waren die zo gezondigd hadden? Nee, dat zegt hij niet. Toen Achan bij de inname van Jericho van het verbannene nam, werd het volk krachteloos tegenover de vijand (Jozua 7:1-5). De kanttekenaar bij de Statenvertaling merkt op: “Om de zonde van één man vertoort zich God over de ganse gemeente der Israëlieten”. Wat doen Jozua en de zijnen nu? Ze vallen ter aarde, verscheuren hun klederen en werpen stof op hun hoofd. Er was een ban in het leger gekomen. Zo zal het ook in Korinthe gegaan zijn. De Heidelbergse Catechismus laat er geen twijfel over bestaan. Wanneer ongelovige, goddeloze mensen worden toegelaten tot het Avondmaal, “wordt het verbond Gods ontheiligd en Zijn toorn over de ganse gemeente verwekt” (Zondag 30, vr. & antw. 82). Ja, u leest het goed. Door het gedrag van een paar enkelingen keert God Zich tegen de hele gemeente! Iemand zou kunnen zeggen: “Wat kan *ik* daar aan doen? Ik leef toch niet in openlijke of verborgen zonde? Moet ik nu lijden om die paar verkeerde mensen?” Het antwoord is: ja, want schuld is in de Bijbel dikwijls gemeenschappelijke schuld. In ieder geval zijn wij medeschuldig als wij toelaten dat er dingen gebeuren die niet deugen.

Gestraft om de zonden van het voorgeslacht

We gaan nog een stapje verder. Ook de zonden van het voorgeslacht hebben consequenties. Het nageslacht lijdt dikwijls onder de gevolgen ervan. Gods straffende hand wordt er soms in zichtbaar. Zegt de Heere het niet Zelf in de Tien Geboden dat Hij een ijverig (of na-ijverig) God is, Die “de ongerechtigheid der vaderen bezoekt aan de kinderen, aan het derde en vierde lid” van degenen die Hem haten (Ex. 20:5)? De kanttekenaar wijst erop dat het dan gaat over kinderen die in de voetstappen van hun afgodische vaderen gaan. Die opmerking is volkomen terecht (denk aan de kinderen van Korach, die – anders dan de kinderen van Dathan en Abiram – zich distantieerden van de zonden van hun vader). Maar is daarmee alles gezegd? Het is toch wel opmerkelijk wat we lezen van de Ammonieten en Moabieten, die niet toelieten dat de Israëlieten door hun land trokken op weg naar Kanaän (Deut. 23:3-8). Deze liefdeloze houding werd hun aangerekend tot in het tiende geslacht! Wie stelt dat God niemand straft om de zonden van het voorgeslacht, moet maar eens uitleggen wat hiermee bedoeld wordt.

Hij zal het trouwens ook moeilijk hebben met de geschiedenis van 2 Samuël 21:1-14. De driejarige honger ten tijde van David was er niet zómaar. Toen David met die nood Gods aangezicht zocht, maakte de Heere hem de oorzaak bekend: “Het is om Sauls en om des bloedhuizes wil, omdat hij de Gibeonieten gedood heeft” (vs. 1). Denk dat eens in! Saul zelf was toen allang in de eeuwigheid. Maar het oordeel dat hij had opgeroepen, drukte na zoveel jaren nog steeds zwaar op het land en zijn inwoners. Pas toen er recht gedaan was, ging Gods aangezicht weer lichten en begon de hemel te druipen. Gaat het in 2 Samuël 24 bij de geschiedenis van de volkstelling om de schuld van David waardoor velen van zijn tijdgenoten stierven, in 2 Samuël 21 gaat het om een geduchte straf vanwege de zonden van het voorgeslacht.

Gestraft om ónze schuld

Kortom, er is fundamenteel iets mis met de gedachte dat de Heere de zonden van anderen nooit zou toerekenen aan de gemeenschap waartoe zij behoren. Ik ben zelf geboren in september 1953, dat wil zeggen: na de scheuring in ons kerkverband, maar de schuld van '53 is de schuld van mijn kerkverband. Ik kan nu wel zeggen: “Toen lag ik nog niet eens in de wieg; ik heb er part noch deel aan”. Maar is dat niet te gemakkelijk? Als *kerk* hebben wij schuld gemaakt; moeten wij dat dan ook niet als *kerk* belijden? De Heere bezorgt de zonden dikwijls ook thuis bij het nageslacht. Dat wordt door velen niet opgemerkt of niet aanvaard. Waarom niet? Over die vraag gaat het de volgende keer.

Schuld belijden voor onze houding tegenover de Joden in de oorlog? (3)

Blinde vlekken en een preek van Beukelman

De gedachte leeft hier en daar dat wij niet verantwoordelijk zijn voor het leed dat de Joodse gemeenschap in Nederland in de Tweede Wereldoorlog is aangedaan. Deze gedachte is begrijpelijk. Er zit ook een kern van waarheid in. Persoonlijk en juridisch kan dat leed ons niet worden aangerekend. Daarmee is echter niet alles gezegd. Dat is ons gebleken toen we de Bijbelse gegevens nagingen. In Gods Woord wordt minder juridisch en individualistisch gedacht dan wij dat doen in onze moderne, westerse samenleving. Onze cultuur lijdt aan een stukje blikvernaauwing. Dat zou een reden kunnen zijn waarom bij velen een oproep tot erkenning van ons aandeel in het genoemde leed niet landt. In dit artikel wil ik dat nader onderbouwen. Daarbij betrek ik ook het gebed van Ezra en de wijze waarop één van onze oudvaders daarover schreef.

Verwevenheid van allen met alles

Er zijn zaken die nogal eens over het hoofd worden gezien in het onderwerp dat onze aandacht vraagt. Ik noem ze hier puntsgewijs:

1. De mensheid is geen bak met zand, maar een levend organisme dat onderling verbonden is. Zij is geen bundel losse takken, maar een wijdvertakte boom die uit één wortel voortspruit. Wij zijn “uit enen bloede zijn geschapen” (Hand. 17:26).
2. Wij staan op de schouders van ons voorgeslacht. Het besef hiervan is vandaag aan het tanen. Alles is op het heden en de toekomst gericht. Velen vragen zich af: wat hebben wij met het verleden te maken?
3. Wat wij ontvāngen van de gemeenschap is altijd meer dan wat wij bijdragen aan die gemeenschap. M.a.w., wij moeten niet zozeer denken vanuit onszelf (als het subject), maar vanuit onze Schepper en onze naaste. Doen wij dat niet,

dan maken wij onze medemens tot een object. Wij worden dan ik-middelpuntig en komen afstandelijk in de wereld te staan. Dit levensbesef is in feite ultramodern. Je vindt het veel minder in de niet-westerse samenlevingen van Afrika en Azië.

4. God ziet de mens altijd in het levensverband waarin deze geplaatst is: dat van het gezin, de familie, de plaats waar iemand woont, het land waar je geboren bent, enz.
5. Er is een nauw verband tussen ons en onze omgeving. De mens is wel de kroon op Gods schepping, maar hij hangt niet in de lucht. Hij is nauw verweven met de aarde, het milieu, het dieren- en plantenrijk, en de kosmos als geheel. Dat blijkt niet alleen bij de zondeval (die schokgolven zond door heel de schepping), maar ook bij de ongerechtigheid van Israël (die een vloek bracht zelfs over de dieren en het land).
6. Als de Heere een relatie aangaat met de mens, doet Hij dat verbondsgewijze. In de staat der rechtheid sloot Hij het werkverbond met Adam en diens nageslacht. Na de val openbaarde Hij het genadeverbond en zei Hij tot Abraham: “En Ik zal Mijn verbond oprichten tussen Mij en tussen u en tussen uw zaad na u in hun geslachten tot een eeuwig verbond...” (Gen. 17:7). Was dat alleen een zaak van de oude bedeling? Allerminst! Op de Pinksterdag zegt Petrus: “Want u komt de belofte toe, en uw kinderen, en allen die daar verre zijn...” (Hand. 2:39). De Heere ziet een mens nooit als een losstaand individu. In de enkele mens heeft Hij ook diegenen op het oog met wie deze enkeling verbonden is. Heel mooi wordt dat zichtbaar in de zgn. “huisteksten” van het Nieuwe Testament (Hand. 11:14, 16:15, 18:8; 1 Kor. 1:16). Kortom, er is sprake van een grote verwevenheid.

Het gebed van Ezra

Dat laatste is goed begrepen door mensen als Joannes Beukelman, een van de mannen van de Nadere Reformatie. Ooit hield hij ter voorbereiding van een dank-, vasten- en bededag een preek over Ezra 9:6: “En ik zeide: mijn God, ik ben beschaamd en schaamrood, om mijn aangezicht tot U op te heffen, mijn God; want onze ongerechtigheden zijn vermenigvuldigd tot boven ons hoofd, en onze schuld is groot geworden tot aan den hemel”.

In deze preek (opgenomen in de bundel “Twintig Keurstoffen”) zegt hij het volgende: “Met het woord ‘onze’ eigent Ezra deze ongerechtigheden zichzelf en het Joodse volk toe, zeggende: ‘onze ongerechtigheden’ en ‘onze schuld’”. Let op dat steeds herhaalde “onze”! Ds. Beukelman stelt vervolgens de vraag of dan ook Ezra aan die gruwelen schuldig stond. Het antwoord luidt ontkennend! En toch spreekt Ezra zo. Waarom dan wel? Beukelman noemt drie redenen:

1. Ezra was *een kind van God*. Welnu, het hart van Gods kinderen is zo teer dat zij verlegen en beschaamd zijn over de zonden van hun medemens (Ps. 119:136).
2. “Ezra was *een aanzienlijk deel van de Joden*, die als een geheel aangemerkt werden, waarom dan ook hetgeen door sommigen in het bijzonder bedreven werd, de gehele menigte aangerekend werd”. Ezra lijkt daarin op Daniël (Dan. 9:1-19).
3. Bovendien was Ezra als *priester* verplicht voor het volk bij God in te staan. De Heere wilde dat de priesters de zonden van het volk op zich zouden nemen. Ook daarom beschouwde Ezra de zonden van het volk als zijn eigen zonden.

Laten wij dit alles maar ter harte nemen. Laten Gods kinderen dat in dubbele mate en Gods knechten dat in driedubbele mate doen!

Schuld belijden inzake onze houding tegenover de Joden in de oorlog? (4)

Jesaja 16 en het Jodenkamp van Elspeet

Onlangs stelde een goede vriend mij een aantal indringende vragen: “Wat hebben wij als Nederlanders gedaan om de Joodse vluchtelingen uit Duitsland op te vangen na de Kristallnacht in 1938? Wat deden wij tegen de Jodenvervolging in de Tweede Wereldoorlog? Hebben wij als kerken en christenen volhardend geprotesteerd? En wat moesten de weinige Nederlandse Joden ondervinden die de Holocaust overleefden en bij hun terugkeer uit de concentratiekampen hun huizen bezet vonden door niet-Joodse landgenoten? Kregen zij hun bezittingen toen terug, of vonden die nieuwe “bezitters” het eigenlijk lastig dat die Joden nog in leven waren?”

Een hoofdstuk dat je laat duizelen

Deze pijnlijke vragen zijn bij mij blijven hangen. Ze kwamen met volle kracht terug toen ik een poosje later zat te lezen in Jesaja 16. Dat hoofdstuk bevat volgens de inleiding in de Statenbijbel “een vermaning aan de Moabieten (...) dat zij zich jegens de verdreven Joden vriendelijk en goedertierenlijk gedragen zouden”.

In vers 3b staat: “Verberg de verdrevenen en meld de omzwerende niet”. De kanttekenaar wijst erop dat het hier gaat over Joden die uit hun land verdreven waren en die tot Moab hun toevlucht namen (kanttek. 15 en 17). Hij merkt bij dat “niet melden” op: “Dat is, verraad hen niet, geef hen niet over in de hand hunner vijanden, gelijk gij wel pleegt te doen” (kanttekening 16).

In vers 4a zegt de Heere: “Laat Mijn verdrevenen onder u verkeren, o Moab, wees gij hun tot een schuilplaats voor het aangezicht des verstoorders; want de onderdrukker heeft een einde...”. Bij “Mijn verdrevenen” wordt aangetekend: “Dat is, die Mij toebehoren, alhoewel Ik hen om hunner zonden wil nu een geruime tijd gekastijd heb” (kanttek. 19). Wat moeten de Moabieten met die verdrevenen doen? “Oefen medelijden en barmhartigheid over de Israëlieten, laat hen herberg bij u vinden” (kanttek. 21).

Er is ook een reden om hun hart en huis niet toe te sluiten voor de Joden. “Want de onderdrukker heeft een einde”, zo staat er in vers 4b. Het is, zegt de kanttekenaar “alsof de Heere zeide: Gij Moabieten, behoort u beleefdelijk jegens Mijn volk te gedragen, want het zal niet altoos onderdrukt worden van zijn vijanden: Ik zal het eindelijk redden en het koninkrijk van Juda alzo herstellen dat het gelegenheid en macht zal hebben om ulieden te vergelden de weldaden die zij van uw hand hebben ontvangen; daar zij u daartegenover zullen kunnen vergelden de schade en onbarmhartigheid die gij hun zult bewijzen” (kanttek. 23).

Het gaat je duizelen als je ook het volgende vers leest (vers 5) en je dit alles tot je laat doordringen. Wij hielden in de jaren ‘30 de grenzen van ons land gesloten. Er was geen herberg voor de ongeveer 15.000 Duitse Joden die tussen 1933 en 1938 hun toevlucht zochten in ons “Moab”. De politieke partij die ons lief is raadde het opvangen van deze mensen zelfs openlijk af. Hoeveel “medelijden en barmhartigheid” was er voor hen? Honderdduizenden Belgische vluchtelingen konden in de Eerste Wereldoorlog in Nederland terecht. Maar de Joden...?

Een Jodenkamp dat er niet kwam

In de Veluwse kerkbode van maart 2020 vertelt ds. M. van Kooten het verhaal van het zogenaamde Jodenkamp bij Elspeet. De regering Colijn zat met de Joodse vluchtelingen in z'n maag. Een deel daarvan moest maar op een centrale plek worden ondergebracht. De heide tussen Elspeet en Uddel kwam daarvoor in aanmerking. Inwoners van Elspeet waren echter bang voor zondagsontheiliging, de plaatselijke voetbalvereniging vreesde een lap grond kwijt te raken, de VVV en ANWB voorzagen een terugloop van het toerisme en daarmee een stukje inkomstenderving, de dorpsvereniging stond op z'n kop, "De Banier" wees erop dat er communisten onder die Joodse vluchtelingen zaten en ook Koningin Wilhelmina was niet blij. Het Jodenkamp zou op slechts 12 kilometer afstand van haar zomerverblijf "Het Loo" bij Apeldoorn komen. Er was in de omgeving wél plaats voor herten en wilde zwijnen, maar niet voor Joden. Tussen de bomen van de kroondomeinen ligt een begraafplaats met heuse grafzerken voor de honden en paarden van de koninklijke familie en hun personeel, zoals mijn vrouw en ik in de zomervakantie tot onze verrassing ontdekten, maar er was op de Veluwe geen "Lebensraum" voor de beminden om der vaderen wil. Het kamp bij Elspeet kwam er niet. De Joden moesten maar elders een plaatsje krijgen. In Westerbork bijvoorbeeld, in de provincie Drenthe. Opgeruimd staat netjes. Wat er daarna gebeurd is, weten we inmiddels allemaal. Vanuit Westerbork zijn de Joden, toen de Duitsers eenmaal ons land waren binnengevallen, weggevoerd naar de vernietigingskampen van Auschwitz en Sobibor.

Een schuldbelijdenis die er nog steeds niet is

Nog even terug naar die vriend uit het begin van dit artikel. Hij wees me op Leviticus 26 vers 40a: "Dan zullen zij hun ongerechtigheid belijden en de ongerechtigheid hunner vaderen, met hun overtredingen waarmede zij tegen Mij overtreden hebben..." (!). En hij sloot af met nóg een vraag. Ik citeer: "Waarom zouden wij geen schuld kunnen belijden in gemeenschap met onze vaderen? We belijden toch ook ons geloof met de kerk van alle tijden en plaatsen (en een ieder spreke in zijn hart aldus...)" Het is een indringende vraag. Een vraag die om een eerlijk antwoord roept. Want die hartelijke, ongeveinsde en onvoorwaardelijke schuldbelijdenis is er nog steeds niet.

Schuld belijden voor onze houding tegenover de Joden in de oorlog? (5)

Voor God en de mensen

We begonnen onze artikelenserie met de vraag: "Dat heb *ik* toch niet gedaan?" Wanneer mensen horen over de wrede vervolging van de Joden in de oorlog, hebben zij vaak de neiging om die vraag te stellen. "Natuurlijk, het is erg wat er gebeurd is, maar wat hebben *wij* ermee te maken?" Die psychologische afweershouding vind je niet alleen buiten de kerk, maar ook erbinnen. Sommigen zoeken zelfs naar een theologische rechtvaardiging om geen schuld te hoeven erkennen. God zou alleen de zonde van Adam ons toerekenen, zo stelt men. Merkwaaardig genoeg laat men deze redenering nu juist weer *niet* opgaan waar het de Joden betreft. Zij hebben immers de Messias gekruisigd? Zij hebben geroepen: "Zijn bloed kome over ons en onze kinderen" (Mat. 27:25). Die bloedschuld wordt hun vandaag – na ongeveer 70 geslachten – nog steeds toegerekend. "Hebben ze om het oordeel geroepen? Welnu, dat oordeel zullen ze dragen! Dat zie je toch duidelijk in hun lijden de eeuwen door?" Ja, een mens durft wat te zeggen... Vooral als het een ander betreft!

Goede dingen

Wij ontkennen niet dat er in de periode '40-'45 ook goede en indrukwekkende dingen zijn gebeurd. Kerken en kerkleiders hebben geprotesteerd tegen het nazisme. Predikanten, ook in onze eigen kring, hebben het werk van de ondergrondse metterdaad gesteund (denk bijv. aan ds. J.B. Bel., ds. R. Kok en de latere ds. C. Hegeman). Mensen hebben zich verzet tegen het brute optreden van de Duitse bezetter en zijn handlangers. Burgers hebben Joden geholpen aan een onderduikadres. Verzetsstrijders hebben zich ingezet met gevaar voor hun eigen leven. Zouden wij dat ook gedaan hebben? Laten we niet te gauw oordelen over vorige generaties. Er was meer dan eens sprake van een moedig optreden.

De zonde van nalatigheid

En toch... Tegenover al die goede dingen staan ook veel beschamende dingen. Nogal wat bedrijven, organisaties, regeringsambtenaren, politiemensen en burgers hebben direct of indirect meegewerkt aan de uitroeiing van de Joden. Nederlanders hebben gesympathiseerd en gecollaboreerd met de Duitsers. In het kerkblad van de Oud Gereformeerde Gemeenten merkte drs. G. Boonzaaijer recentelijk op: "Veel kerkleiders hebben Hitler en de nazileer toegejuicht". Sommigen hebben Joden voor een zacht prijsje verraden. Er is bloed dat roept van de aarde. Er ligt een grote schuld op ons volk. Maar de grootste schuld is misschien wel die van de nalatigheid. Hoeveel mensen hebben *niets* gedaan, hebben gezwegen en de andere kant uitgekeken? Uit Mattheüs 25:31-46 blijkt hoe ernstig de Heere die zonde neemt. Het *niet* herbergen van een vreemdeling en het *niet* aanreiken van een beker koud water kan ons zelfs de eeuwige zaligheid kosten!

Schuld voor de Heere

Ons falen tegenover onze Joodse medeburgers is vooral schuld tegenover God. Laten we dat niet vergeten. We moeten er allereerst mee in de binnenkamer terecht komen. We hebben verzoening nodig, verzoening door voldoening. Met onze spijtbetuigingen, goede werken en voornemens kunnen wij aan het geschonden recht niet voldoen. Het kan alleen door Hem Wiens bloed betere dingen spreekt dan Abel; alleen door het offer van Davids grote Zoon. Dat offer krijgt waarde in de weg van hartelijk berouw en oprechte schuldbelijdenis, zaken die zichtbaar worden in de vrucht van een nieuw leven. Als Joden soms zeggen dat ze niet zitten te wachten op spijtbetuigingen, heeft dat (mede) hiermee te maken. Ze bedoelen dan: kom niet alleen met mooie woorden, maar laat uit je gedrag zien dat je het meent!

Schuld voor de mensen

Dat laatste betekent echter niet dat er geen schuld beleden of spijt betuigd hoeft te worden voor onze naaste, in dit geval: voor de Joodse gemeenschap in Nederland. "On-beleden schuld is on-vergeven schuld". Schuld belijden doe je tegenover God en de mensen, in die volgorde. Maar het ene is onlosmakelijk met het andere verbonden. Laten we niet te gauw zeggen dat de Joden daarin niet geïnteresseerd zijn. Als een rabbijn dat zegt kun je dat nog begrijpen ook! Moet men soms bedelen om een spijtbetuiging? Welke waarde zou zo'n "belijdenis van fouten en gebreken" hebben? Na de eerlijke toespraak van koning Willem Alexander op de Dam dit jaar bleek trouwens dat veel Nederlandse Joden diep waren geraakt en zich oprecht dankbaar voelden.

Vergeving vragen?

Zo'n erkenning van schuld en schaamte mag trouwens geen makkelijke manier zijn om onze lei schoon te vegen. We vragen dan ook niet haastig om vergeving. Dat is de fout die incestdaders dikwijls begaan. Ze zeggen "sorry" tegen een slachtoffer, vragen snel om vergeving en vinden dat die ander er nu maar zand over moet doen en niet meer op het gebeurde moet terugkomen. Is die persoon daar (nog) niet aan toe, dan wordt zij (of hij) beschuldigd van onverzoenlijkheid. En zo wordt het slachtoffer voor de tweede keer gemangeld. Dat geldt ook hierin. Wij moeten de Joden niet onder druk zetten om ons te vergeven. Hoe kunnen zij dat trouwens doen? Hoe kunnen zij die nu leven vergeving schenken uit naam van hen die er niet meer zijn? En is vergeving niet iets dat alleen uit Gods hand kan komen? Is het geen zaak van vrijmachtige genade? Niettemin past het ons te belijden dat we schromelijk tekortgeschoten zijn in de bescherming van het volk dat naar Zijn Naam is genoemd. Laten we dat dan ook doen, persoonlijk en gemeenschappelijk, kerkelijk en nationaal. De tijd dringt. En als het goed is, dringt ook de liefde. De liefde van Hem Die Israëls Messias is en – o wonder – ook de Zaligmaker der wereld wil zijn.

Instemming Stichting Gihonbron:

1. Schuldbelijdenis voor zaken uit het verleden

De grondslag van schuldbelijden betreffend gebeurtenissen van mensen die inmiddels overleden zijn is vooral de Bijbelse en Gereformeerde visie met betrekking tot de erfschuld in ons hoofd Adam. Wij hebben in, en door Adam tegen God gezondigd. Dit is een collectieve schuld waarin alle nakomelingen van Adam delen. Paulus heeft in Romeinen 5 vers 12-21 deze diepgaande zaak uitgelegd. Mijns inziens moeten we ons aandeel in de collectieve schuldbelijdenis doen en verzoening zoeken in de collectieve verzoening door Christus als Stam- en Verbondshoofd aangebracht, voor allen die Hem van de Vader gegeven zijn.

Over onze schuld in Adam zegt artikel 15 van de *Nederlandse Geloofsbelijdenis*. "Wij geloven dat door de ongehoorzaamheid Adams erfzonde is uitgebreid over het ganse menselijk geslacht."

Het *formulier van de doop* wijst op dezelfde oorzaak van de zonde.

Ten 1e dat wij in zonden ontvangen en geboren zijn. Hoewel onze kinderen deze dingen niet verstaan, enz. In deze passages gaat het over

- A. *Verleden* zonde, namelijk erfzonde en verdorvenheid.
- B. *Tegenwoordige* zonde en schuld. Want de ouders van de kinderen belijden dat zij kinderen des toorns zijn, enz.
- C. Toekomstige zonden. In de verklaring staat de zin: *als wij soms uit zwakheid in zonden vallen*. Duidelijk wordt in deze 3 facetten gesproken over ouders met hun kinderen.

2. Mogen en moeten wij ook schuldbelijdenis doen voor andere mensen?

Ja, als we *direct of indirect* daarin betrokken zijn. Abigaël was in het minst niet schuldig aan de zonden van Nabal tegen David en zijn knechten. Toch nam ze zijn schuld als echtgenote van hem over. 1 Samuel 24. *Och mijn heer, mijne zij de misdaad! Zij erkent ten volle de zonden van haar man zonder die te verbloemen*. Het gunstig gevolg was het levensbehoud van haar hele gezin en de knechten die erbij behoren.

Paulus nam de geldschuld over van Filémon. Dat is weer een andere vorm. De borgstelling voor anderen is heel voorbeeldig! Het aller-volmaaktste voorbeeld is Jezus Zelf!

Een ontroerend gebed lezen wij in Leviticus 26 vers 40. *Dan zullen zij hun ongerechtigheid belijden en de ongerechtigheid hunner vadersen met hun overtredingen waarmee ze tegen Mij overtreden hebben; en ook dat ze met Mij in tegenheid gewandeld hebben. ... Dan zal Ik gedenken aan Mijn verbond*.

Moeten we belijdenis of gebeden doen van zonden waarin we niet betrokken zijn?

Abraham deed dat wel. Een lichtend voorbeeld voor ons en de kerken. Hij smeekte voor het goddeloze Sodom en omgeving. De verhoring ondervond Lot en zijn 2 dochters.

Jezus heeft een heel leerzame gelijkenis gegeven. De rijke man bad zelfs in de hel: *vader Abraham, ontferm u mijner en zend Lazarus ... ik bid u dat gij hem zendt tot mijns vaders huis, want ik heb vijf broeders, Lukas 16: 23-31*. Wij mogen toch ook

zeggen: *Heere, wij hebben vijf broers, 5 werelddelen. De schuld is oneindig en doodsnoed niet minder. Help ons!*

Laten we toch naar de grote Borg en Voorbidder gaan. Hij bidt voor goddelozen die door de Vader nog toegebracht moeten worden. Joh. 17:9. En aan het kruis bad Jezus: *Vader, vergeef het hun, want ze weten niet wat ze doen.* De vruchtgevolgen zijn niet uitgebleven, anders hadden wij er niet meer geweest.

3. Schuldbelijdenis van zonden die als natie worden bedreven

In 1 Koningen 8 doet Salomo belijdenis van zijn zonden en die van zijn volk. In 8 uitvoerige schuldbelijdenissen over diverse zonden, vraagt hij vergeving van al die *toekomstige* zonden van het volk Israël. In 2 Kronieken 6 wordt bijna hetzelfde beschreven. De koning gebruikt deze woorden: *hoor Heere en vergeef!*

Jeremia deed hetzelfde in hoofdstuk 14 (Jer. 14). Maar het antwoord van de Heere was in Jer. 15 vers 1: *Al stond Mozes en Samuel voor Mijn aangezicht zo zou toch Mijn ziel tot dit volk niet wezen.* En voor zijn eigen persoon kreeg hij de belofte vers 11: *zo niet uw overblijfsel ten goede zal zijn; en zo Ik niet in de tijd des kwaads en benauwdheid voor u tussenkome.*

Waarin duidelijk blijkt dat de volksschuld toen niet verzoend werd, maar Jeremia voor hem én het overblijfsel genade vond, ná zijn belijdenis van de collectieve schuld.

De schuldbelijdenis van Daniel in hoofdstuk 9 is overbekend. Hij beleed de schuld van *wij en onze vaders*. Hij eindigde met de zielroerende bede: *Neigt Uw oor, mijn God en hoor en doe Uw ogen op en zie onze verwoestingen en de stad naar Uw naam genoemd. Want wij werpen onze smekingen voor Uw aangezicht niet neder op onze gerechtigheden, maar op Uw barmhartigheden, die groot zijn. O Heere, hoor; o Heere vergeef; o Heere merk op en doe het; vertrek niet om Uws Zelf wil, o mijn God! Want Uw stad en Uw volk is naar Uw Naam genoemd.* Niet minder ontroerend is de gebedsverhoring die regelrecht volgde. *Als ik nog sprak en bad en beleed mijn zonde en de zonde van mijn volk van Israël en mijn smeking neerwierp voor het aangezicht des Heeren mijns Gods. ... kwam de man Gabriel, enz.* Hier was sprake van een nationale schuld. En Daniel als persoon die bij de natie behoorde, was door de Heere als voorbidder gesteld. En daardoor eigende hij zich de collectieve volksschuld toe.

Kijk ook eens naar Nehemia 9. Deze reformator doet een lang gebed vol van belijdenis van schuld en zonden van het volk Israël. Eerst somt hij Gods grote daden op. In vers 16 begint hij met schuldbelijdenis van onze vaders. In vers 32 belijdt hij *de schuld van het volk van Israël tot op deze dag.* Vanaf David tot Nehemia 's afsluiting van de canon, was ongeveer van 1038 – 408 voor Chr. jaartelling.

Dit mag genoeg zijn voor onze overdenking en zwakke navolging.